

PARLAMENTUL INDEPENDENȚEI ȘI CONFLICTUL TRANSNISTREAN

Dr. Anatol ȚĂRANU

INDEPENDENCE PARLIAMENT AND THE TRANSNISTRIAN CONFLICT

The article lightens upon the causes of the Transnistrian conflict and its evolution of the stage of military actions. A special issue from the article is devoted to the analysis of the actions undertaken by the Independence Parliament for the conflict settlement and its political solution.

Parlamentul Independenței al Republicii Moldova și-a început activitatea încă sub puterea sovietică. URSS a fost ultimul imperiu ce a persistat grație experimentului socialist de proporții, prăbușirea lui provocând numeroase seisme de ordin politic, social-economic ș.a. În opinia experților, dispariția statului sovietic a generat, pe întreg teritoriul său, în jur de 170 zone conflictuale, dintre care în 30 de cazuri conflictele s-au manifestat în formă activă, iar în 10 cazuri s-a ajuns la confruntări armate.¹

Diferendul din raioanele estice ale Republicii Moldova, care mai este numit și problema transnistreană, a trecut, în decursul evoluției sale, prin faza confruntărilor armate. Pentru prima dată conflictul transnistrean s-a manifestat deschis în timpul zbugimantelor evenimente din vara anului 1989, când în Moldova, pe atunci încă republică sovietică, a izbucnit mișcarea politică având ca scop acordarea de statut oficial limbii moldovenești (române) și trecerea ei la grafia latină.

De fapt, era vorba de confruntarea a două tendințe de dezvoltare a politicii restructurării în republică: cea radicală și cea conservatoare. Tendința radicală era reprezentată de un puternic curent național, organizat în Frontul Popular din Moldova. Această parte a societății s-a radicalizat rapid și pleda pentru o democratizare profundă a tuturor domeniilor vieții și demontarea deplină a sistemului politic totalitar sovietic, acumulând, totodată, trăsături de mișcare de eliberare națională. În esența ei, această orientare se baza pe etnicii români, care în anii regimului sovietic au fost supuși unui proces de profundă deznăționalizare prin intermediul rusificării impuse.

Pe măsura intensificării accentelor luptei de eliberare națională, de aripa radicală, implicată în pro-

cesul politicii de restructurare în Moldova, a prins a se separa partea non-moldovenească a societății, care nu găsea în cerințele de emancipare națională a moldovenilor tangențe palpabile cu propriile lor interese. Aceasta a dus la creșterea tendințelor conservatoare în politica de restructurare din Moldova, reprezentate preponderent de o parte considerabilă a minorităților naționale din republică. Pe plan politic, această tendință era exprimată de Mișcarea internaționalistă din Moldova, denumită „Interfront” (din decembrie 1991 – Mișcarea pentru egalitate în drepturi „Unitate-Edinstvo”). Interfrontul din Moldova, cum, de altfel, și în alte republici unionale, opta pentru păstrarea modelului sovietic de relații interetnice în parametrii lui de bază, model, în limitele căruia erau ignorate, în mare măsură, interesele etnoculturale specifice națiunii autohtone. Păstrarea unui asemenea model de relații interetnice era posibilă doar prin perpetuarea statului unional sovietic, motiv pentru care Interfrontul opta pentru păstrarea necondiționată a Moldovei în componența Uniunii Sovietice. Principala baza politică a Interfrontului din Moldova se afla în Transnistria, iar printre conducătorii lui un loc important îl ocupau reprezentanții corpului directorial al întreprinderilor industriale transnistrene subordonate direct Moscovei. Astfel, dintre cei șase co-președinți ai Interfrontului, trei erau directori ai uzinelor din Transnistria – A.I. Bolșakov, A.K. Belitcenko, G.F. Pologov².

Pe fundalul masivei exprimări a voinței de deșteptare națională a românilor (moldovenilor), au fost provocate grevele lingvistice din vara-toamna lui 1990. Totodată, acțiunile Interfrontului din Moldova nu se deosebeau principial de cele din alte republici ale URSS. Ziarul german „Frankfurter Allgemeine Zeitung” scria despre evenimentele din acele zile: „În Moldova s-a creat o situație analogică celei din Estonia. La mai mult de 100 de întreprinderi au declarat grevă în principiu rușii, revoltându-se împotriva proiectului de lege ce presupune acordarea statutului de limbă de stat limbii moldovenești, variantă a limbii române, prezentat Consiliului Suprem al republicii. Rușii s-au unit într-o grupare numită „Inter-mișcarea”, identică cu „interfronturile” ce activează în Republicile Baltice și în alte republici sovietice în care locuiesc minoritățile naționale...”³.

Situația se agrava și din cauza specificului psihologiei maselor rusofone din republicile naționale, stabilite, în marea lor majoritate, de curând aici și care, datorită politicii naționale sovietice, n-au sesizat niciodată nevoia de a se integra în mediile lingvistice și culturale locale. „De la lucrătorii de naționalitate rusă, plecați să activeze permanent în

republicile și regiunile unionale – afirmă în memoriile sale I. I. Bodiul, fostul lider comunist al Moldovei – nu se cerea să cunoască limba, cultura, istoria națională a respectivei regiuni. Autohtonii trebuiau să se conformeze cadrelor rusești... La aceasta își aducea contribuția și politica oficială privitor la problema națională, orientată spre formarea comunității unice a popoarelor URSS. Voit sau nevoit, se producea degradarea națiunii”⁴.

Politica națională sovietică a format un anume tip de etnici ruși, stabiliți în afara Rusiei, care aveau un comportament neglijent față de populația autohtonă din republicile naționale, tratând-o de pe poziția unei națiuni imperiale. Asupra acestei situații a etnicilor ruși din republicile naționale a atras atenția expertul imparțial de la publicația germană amintită deja de noi. „Chiar dacă ar fi existat spațiu pentru practicarea largă a altor limbi, oricum s-ar fi dat prioritate limbii ruse... Explicația constă nu în kitsch-ul moscovit al limbii ruse, ci în șovinismul lingvistic înăscut al rușilor. Prioritatea limbii lor este pentru ei ceva de la sine înțeles”⁵.

Înverșunatele confruntări politice de la sfârșitul anilor 1980 în Moldova au avut doar la suprafață caracterul unui „război lingvistic”. În realitate era vorba de două căi de dezvoltare a procesului democratic în republică. Mișcării de eliberare națională din Moldova, care tindea în mod tot mai conștient spre independența politică a republicii, i se împotrivea, precum am amintit mai sus, în special, populația rusolingvă de orientare prosovietică, care opta pentru păstrarea Moldovei în componența URSS. Și această confruntare s-a manifestat de la bun început ca una incluzând o componentă interetnică palpabilă. Dacă pe teritoriul Rusiei, lupta esențială pentru democratizarea societății s-a dat între democrați și retrograzi, în republicile naționale, inclusiv în Moldova, acestei divizări politice a societății i s-a adăugat și segregarea conform principiului etnic. Evenimentele ulterioare au demonstrat că principala contradicție a URSS, care a dinamitat chiar din interior imperiul, ținea de aspectul relațiilor interetnice. Doar un stat totalitar cu un imens aparat represiv putea fi capabil a ține într-un singur frâu în jur de 100 de popoare și naționalități, diferite prin istorie și specific etnocultural. A fost suficient ca acest aparat represiv să slăbească puțin, pentru ca Uniunea Sovietică să se desfunde asemeni unui poloboc uscat în care s-a turnat pe neașteptate apă. Doar pentru că interesele majorității rusolingvilor din republicile naționale constau în a păstra statul sovietic, în limitele căruia ei se autoidentificau ca națiune de bază și, deci, cea mai privilegiată, în republicile naționale

ei s-au pomenit în opoziție față de tendințele radicale ale procesului de democratizare.

Grevele lingvistice nu au fost în stare să oprească adoptarea Legii despre limba de stat în Moldova. În aceste condiții în stânga Nistrului s-a recurs la stoparea funcționării legilor adoptate de Sovietul Suprem al RSS Moldovenească de către consiliile ierarhic inferioare, precum consiliile orășenești din Tiraspol, Bender și Râbnița, fapt ce reprezenta un atentat deschis asupra principiilor constituționale ale sistemului sovietic. În pofida eforturilor liderilor Interfrontului din Moldova de a se prezenta în postura de adepți consecvenți ai păstrării Uniunii Sovietice, faptele mărturisesc că anume ei, prin acțiunile lor anticonstituționale, primii au străpuns limitele spațiului juridic sovietic și, în acest mod, au contribuit la stimularea procesului de dezmembrare a Uniunii Sovietice. Cu toate acestea, acțiunile anticonstituționale ale liderilor transnistreni, orientate împotriva procesului de renaștere națională din Moldova, rămăneau, de regulă, nepedepsite de autoritățile sovietice.

Pe acest fundal, anul 1990 a devenit perioada de transformare a Transnistriei într-o Vandeei revoluționară a Moldovei. În februarie-martie ale acestui an în Moldova au avut loc primele alegeri parlamentare democratice, care au marcat formarea viitorului Parlament al Independenței. Principalii adversari în cadrul acestui scrutin au fost reprezentanții mișcării democratice, care se constituiseră între timp în Frontul Popular și oponentul lor tradițional, reprezentanții Inter-mișcării „Unitate-Edinstvo”. Filiala autohtonă a Partidului Comunist sovietic își pierduse într-atât de mult autoritatea, încât a participat la aceste alegeri nu ca forță politică activă ci, mai curând, pentru statistică. Este suficient să spunem că dacă în 1989 PCM a fost părăsit de 2 000 de oameni, în 1990 organizația republicană de partid a fost părăsită de peste 25 000 de membri.⁶

În ciuda părerilor răspândite activ de propaganda separatistă, alegerile parlamentare din 1990 nu au fost deloc câștigate de Frontul Popular. Din cele 380 de locuri ale Consiliului Suprem al RSSM, deputaților FPM le-au revenit doar 94.⁷ Însă tocmai acest Consiliu Suprem, care avea să devină primul parlament al Moldovei independente, a adoptat hotărârile revoluționare ale anului 1990, hotărâri care au pregătit terenul pentru proclamarea independenței. În favoarea lor au votat nu doar deputații Frontului Popular al Moldovei, ci și majoritatea celorlalți deputați din parlament, cu excepția unor reprezentanți ai Interfrontului, nucleul cărora îl constituiau deputații aleși în circumscripțiile din Transnistria.

Prima sesiune a nou-alesului Consiliu Suprem al RSSM, începută în aprilie, nu le-a lăsat partizanilor Interfrontului nicio speranță de a stăpâni situația prin metode parlamentare. Acest lucru îl recunoaște univoc în cartea sa liderul separatiștilor transnistreni, I. Smirnov: „În parlament, toate încercările deputaților Inter-mișcării, ce au constituit fracțiunea „Moldova Sovietică”, în care am intrat și noi, erau sortite chiar de la început eșecului”⁷⁸. Refuzând jocul democratic parlamentar, partea separatistă a corpului de deputați, aleși în circumscripțiile din Transnistria, au părăsit ședințele Parlamentului și s-au dedat acțiunilor anticonstituționale de separare a regiunii din stânga Nistrului de restul republicii. Din acest motiv, liderii separatismului au acționat prin metodele deja aprobate în decembrie-ianuarie 1989-90, când în mai multe orașe ale Transnistriei s-au organizat referendumuri ilegale privind problema oferirii de autonomie teritorială acestor localități. Toate actele în cauză, precum și cele ulterioare de acest gen, au fost declarate ca fiind în afara legii prin deciziile corespunzătoare ale Prezidiului Consiliului Suprem al RSSM⁹.

Însă reacția puterii oficiale la încălcarea Constituției RSSM s-a limitat doar la acțiuni sterile. Simțindu-se în siguranță, consiliile locale ale orașelor transnistrene au declarat în aprilie-mai 1990 ca fiind nulă pe acest teritoriu Legea RSSM privind Drapelul național al republicii¹⁰. Și pentru a conferi un aspect legal acțiunilor lor, liderii separatismului transnistrean au convocat pe 2 iunie 1990 în satul Parcani un congres anticonstituțional al deputaților de toate nivelele din Transnistria și din Bender, la care au strecurat și hotărârea privind neacceptarea pe teritoriul lor a actelor legislative ale Consiliului Suprem al RSSM¹¹. Totodată, liderii tiraspoleni și-au justificat acțiunile separatiste prin referințe demagogice la diferite legi ale URSS¹².

Acțiunile anticonstituționale ale liderilor tiraspoleni nu și-au primit riposta cuvenită din partea Chișinăului. La momentul acela și în lunile ce au urmat s-au practicat acțiuni declarative ale Consiliului Suprem al RSSM de a recunoaște nule deciziile adoptate de separatiști. Aceste hotărâri ale Parlamentului moldovenesc nu erau însoțite de acțiuni concrete care să reabiliteze legitimitatea și ordinea constituțională în Transnistria. De dragul adevărului, trebuie accentuat că posibilitățile autorităților de la Chișinău erau limitate, ele fiind subordonate direct puterii centrale sovietice care încuraja separatismul ce lua amploare pe teritoriul Moldovei sau, în cel mai bun caz, rămânea un observator pasiv al celor întâmplate. Respectiva situație a jucat unul dintre

cele mai importante roluri în urgentarea adoptării de către Parlamentul Moldovei, la 23 iunie 1990, a Declarației de Suveranitate, în care se enunța prioritatea Constituției și a legilor RSSM ce funcționau pe acest teritoriu¹³. Adoptarea de către Parlamentul Moldovei a Declarației de Suveranitate a fost urgentată de acțiunile separatiștilor din Transnistria, care sfidau legile RSSM. În acest context devine clar că prin acțiunile lor, separatiștii transnistreni, contrar propriilor lor afirmații, au zdruncinat unitatea internă a URSS, au contribuit substanțial la scoaterea Moldovei în afara hotarelor Uniunii Sovietice.

În aceste luni s-a conturat și conclucrarea separatiștilor transnistreni cu elementele secesioniste din sudul republicii. Proclamarea de către găgăuzi, la 19 august 1990, a republicii găgăuze independente, în componența URSS, se înscria pe deplin în logica acțiunilor Tiraspolului privind fragmentarea teritorială a Moldovei¹⁴. Aplicând asupra găgăuzilor mecanismul acțiunii anticonstituționale, pe 2 septembrie al aceluiași an separatiștii tiraspoleni au proclamat „Republica Transnistreană”¹⁵. Prin aceste două acte anticonstituționale forțele separatiste au trecut la un nou nivel procesul dezmembrării teritoriale a republicii. Din august 1990, a început a doua etapă de escaladare a tensionării politice interioare din Moldova. Consecința a fost conflictul armat de la Nistru.

După proclamarea republicii separatiste, liderii tiraspoleni au început s-o consolideze și să pregătească defazilierea ei deplină de Moldova. Contracărând aceste tentative, Sovietul Suprem al RSSM declară pe 3 septembrie 1990 drept anticonstituțional așa-zisul congres al II-lea din Tiraspol și introduce în republică instituția prezidențială ca formă de guvernământ¹⁶. Însă aceste acțiuni ale organului suprem legislativ de la Chișinău nu au fost în stare să oprească acțiunile separatiștilor, care încă în iulie 1989, la Tiraspol, au luat decizia de a forma, în baza mijloacelor întreprinderilor industriale, directorii cărora au condus apoi rebeliunea anticonstituțională a raioanelor de pe malul stâng al Nistrului, detașamente militare de ajutor al miliției. Acestea au devenit primele formațiuni militare în baza cărora s-au dezvoltat viitoarele forțe armate ilegale ale separatiștilor. În toamna lui 1990, separatiștii au început dotarea cu arme de foc a formațiunilor sale militare. A devenit evident faptul că la Tiraspol a fost luată decizia privind trecerea conflictului în faza de confruntare armată. Liderii separatiști aveau nevoie de vărsare de sânge pentru a consolida divizarea teritorială a republicii. Evenimentele ulterioare au confirmat pe deplin justetea acestei aprecieri.

Toamna lui 1990 a devenit o perioadă de conso-

lidare a enclavelor separatiste din Moldova. Conducerea Moldovei nu reușea să facă față amenințării privind pierderea integrității teritoriale a republicii. Următoarea tensionare a situației s-a produs în octombrie, când în baza apelului Frontului Popular mii de voluntari s-au îndreptat în raioanele de sud pentru a nu permite alegerile ilegale din autoproclamata republică găgăuză. A fost o explozie spontană a sentimentului patriotic a mii de oameni care încercau astfel să oprească extinderea separatismului în Moldova. Însă se cere menționat faptul că această sinceră manifestare de patriotism nu a fost susținută de acțiuni organizate și sigure din partea autorităților, ea riscând să se transforme într-un proces haotic cu posibile vărsări de sânge. În ultimă instanță, acest scenariu funebru a fost evitat cu prețul introducerii în Găgăuzia a forțelor armate ale MAI al URSS, sub acoperirea cărora separatiștii au înfăptuit totuși alegerile nelegitime.

În timpul acestor evenimente s-a manifestat pentru prima dată, în mod deschis, strânsa coordonare dintre liderii separatiști din Găgăuzia și din Transnistria. Un detașament numeros de așa-numiți voluntari transnistreni a venit la Comrat unde, cu armele în mâini, era gata să intre în luptă cu forțele de ordine constituționale. În aceste zile fierbinți, la Cimișlia a fost reținut de poliția moldovenească Râleakov, unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui I. Smirnov, trimis cu o misiune specială din Tiraspol în Comrat pentru a coordona acțiunile comune ale separatiștilor contra puterii constituționale a Moldovei¹⁷. Totodată, liderii separatismului găgăuz acționau în strânsă legătură și cu autoritățile militare sovietice de la Bolgrad. Întrunirea din 30 octombrie a consilierilor și deputaților găgăuzi de toate nivelele a adresat mulțumiri „muncitorilor din RSSNM, soldaților din garnizoana Bolgrad și trupelor MAI unional pentru sprijinul pe care l-au acordat populației găgăuze împotriva detașamentelor de voluntari de la Chișinău”¹⁸.

În aceste condiții, Parlamentul Republicii Moldova adresează pe 20 noiembrie 1990 un Apel către populația din stânga Nistrului care reafirma opțiunea integrității teritoriale a Moldovei și chema locuitorii să nu participe la alegerile din autoproclamata republică secesionistă¹⁹. Însă la sfârșitul lui decembrie 1990, liderii separatiști, aplicând forța, organizează în Transnistria așa-numitele alegeri pentru „Sovietul Suprem” al autoproclamatei republici nistrene. În cadrul campaniei preelectorale, propaganda separatistă s-a axat pe exacerbarea pericolului unirii Moldovei cu România și, în consecință, pe o românofobie crasă. Parlamentul Moldovei a fost obligat astfel

să adopte o declarație în care dezmințea afirmațiile provocatoare despre unirea Moldovei cu România și sublinia că asemenea zvonuri sunt „născocite și răspândite în mod intenționat de anumite forțe ostile proceselor de democratizare”²⁰.

Pe parcursul anului 1991 a continuat cu o vădită intensificare procesul de eliminare a organelor puterii constituționale din Transnistria. În ianuarie-martie ale aceluiași an, așa-numitul Soviet Suprem al autoproclamatei RSSMN a adoptat o serie de hotărâri orientate spre demontarea sistemului monetar-bancar unic și a sistemului de impozite al Republicii Moldova²¹. În aceeași perioadă, la Tiraspol, Dubăsari și Râbnița s-au creat detașamente paramilitare în număr de câteva sute de oameni fiecare, orientate chipurile către apărarea populației, ce se supuneau OSTK (Consiliul unit al colectivelor de muncă). Toți aceștia au fost dotați cu arme de foc din arsenalul Armatei 14, dislocată în Transnistria²².

Agravarea rapidă a conflictului transnistrean a fost provocată de puciul comunist din 19 august 1991 din Moscova. Reacția forțelor democratice la aceste evenimente fusese una de rezistență și dezaprobare categorică. Pe malul drept al Nistrului zeci de mii de oameni s-au ridicat în apărarea democrației. La apelul conducerii republicii, pe 20 august, la Chișinău a avut loc un miting în cadrul căruia s-a protestat contra acțiunilor puciștilor și la care au participat câteva sute de mii de oameni²³. Cu totul alta a fost reacția liderilor Transnistriei. Încă din a doua jumătate a zilei de 19 august, la adunarea liderilor întreprinderilor transnistrene, a fost stabilit, în conformitate cu indicațiile puciștilor, un comitet extraordinar din 10 persoane, în frunte cu vicepreședintele consiliului municipal, Rîleakov²⁴. Președintele OSTK al Transnistriei, Emelianov, a expediat pe adresa căpeteniei puciului o telegramă în care exprima susținerea și adeviziunea organizației pe care o reprezenta la acțiunile puciștilor²⁵. În aceeași zi, președintele așa-numitului „Soviet Suprem” al RSSMN, G. Maracuța, în numele organului legislativ separatist a semnat o declarație privind susținerea puciului²⁶. Exemplul separatiștilor transnistreni l-au urmat și liderii autoproclamatei republici Găgăuzia²⁷.

Însă puciul comunist din august a suferit o înfrângere deplină, asta însemnând sfârșitul URSS. Luând în considerație discreditarea lor în ochii noii conduceri rusești, în legătură cu susținerea acordată puciului comunist, liderii separatiști ai Transnistriei au căutat aliați, în primul rând, în partea cea mai șovină a societății ruse, care trăia un sentiment de umilință profundă în legătură cu prăbușirea impe-

riului. În același timp, liderii tiraspoleni au încercat să-și asigure sprijinul Kievului. Separatiștii au presupus corect că-și pot atinge scopurile doar provocând în Moldova tensiuni interetnice de proporții, în cadrul cărora contau pe naționalismul panslavist, pe care îl mascau abil cu ideologia moldovenismului și cu ideea falsă a așa zisului „popor transnistrean”. În acest context, a fost în mod premeditat umflat pericolul unirii Moldovei cu România pentru a justifica românofobia ca principalul instrument de mobilizare a populației transnistrene în jurul republicii separatiste.

Declararea, la 27 august 1991, a independenței Republicii Moldova a marcat începutul etapei de trecere definitivă a conflictului transnistrean la faza de confruntare armată. În 6 septembrie 1991, pretinsul Soviet Suprem al așa-numitei RMN a luat hotărârea privind trecerea tuturor organelor puterii constituționale din Transnistria sub jurisdicția republicii autoproclemate. Simultan, s-a adoptat hotărârea privind crearea „gărzii republicane”²⁸.

Nina Arbore. *Închinarea regilor magi, fragment din scena Nașterii lui Iisus*. 1936–1937. Frescă din naosul Bisericii Sfinții Împărați Constantin și Elena, Constanța

Prin aceste hotărâri liderii separatiști au deschis definitiv porțile confruntărilor armate între forțele constituționale și detașamentele paramilitare separatiste, ultimele organizate în garda republicană din Transnistria. „Gardiștii” transnistreni din acest moment atacă în forță pe tot frontul organelor de stat din zonă rămase fidele Constituției Moldovei. Având datoria să apere instituțiile statale din Transnistria, forțele constituționale sunt nevoite să riposteze provocărilor militare ale separatiștilor, fiind împotriva voinței sale antrenate în confruntări armate.

În literatura de specialitate începutul conflictului armat de la Nistru este de obicei identificat cu evenimentele din 2 martie 1992. Din punctul nostru de vedere, această dată marchează doar începutul acțiunilor militare la scară largă în cadrul conflictului armat transnistrean. Primele ciocniri armate între părțile implicate în conflict au început încă în toamna lui 1991, în cadrul procesului acaparării prin forță de către separatiști a organelor puterii constituționale din Transnistria și, în primul rând, a organelor de drept. O mărturie în acest sens poate servi protocolul de acord semnat pe 1 octombrie 1991 de către reprezentanții conducerii Republicii Moldova, reprezentanții Consiliului Suprem al Federației Ruse și reprezentanții puterii separatiștilor din Transnistria, în care se vorbește pentru prima oară despre necesitatea rezolvării „pe cale pașnică a conflictului”²⁹. În documentul citat mai sus se recunoaște, deci, izbucnirea ostilităților, „calea pașnică” fiind abandonată, iar părțile în conflict confruntându-se deja pe cale armată.

Însă toate chemările de a opri evoluția nefericită a evenimentelor au fost desconsiderate chiar a doua zi după semnarea protocolului, acesta fiind încălcat brutal la Tiraspol, unde separatiștii își supun forțat secția municipală de poliție. Mai apoi, pe parcursul întregii perioade a sfârșitului anului 1991, urmează o serie lungă de confruntări între poliție și garda republicană separatistă. Lista primelor victime ale conflictului armat s-a deschis pe 13 decembrie 1991, când gardiștii au început să tragă în forțele de ordine trimise în ajutorul secției raionale de poliție din Dubăsari, aflată sub asediul de multe zile al separatiștilor. În consecință, au fost uciși 4 polițiști și răniți 9, iar gardiștii tiraspoleni au pierdut 3 oameni – morți, și 8 răniți. A mai fost rănit și un simplu cetățean³⁰. Cu aceste evenimente de la Dubăsari a început, practic, conflictul armat de la Nistru care, în câteva luni, a crescut la nivel de operațiuni militare la scară largă, desfășurate pe 3 direcții principale – Cocieri, Coșnița și Bender.

Astfel, Republica Moldova, începând cu toamna anului 1991, s-a aflat implicată într-un conflict armat intern care avea în calitate de cauză principală conflictul etnopolitic dintre Mișcarea de Eliberare Națională din Moldova, mișcare cu un caracter revoluționar, și forțele contrarevoluționare ce exprimau interesele celei mai conservatoare părți a fostei nomenclaturi sovietice, grupul de frunte al căreia s-a poziționat în Transnistria. Conflictul armat a fost declanșat de elementele separatiste, a căror acoperire ideologică a devenit moldovenismul. Acesta își trăgea seva din ideologia comunistă sovietică, pus în noile condiții în serviciul separatismului transnistrean. Conflictul armat din Transnistria a fost punctul culminant al revoluției de eliberare națională, încoronată cu obținerea independenței Republicii Moldova. Prin cucerirea independenței politice statale a Moldovei, Mișcarea de Eliberare Națională și-a atins scopul principal pe malul drept al Nistrului, însă nu și-a atins finalitatea în Transnistria, parte componentă a Republicii Moldova, rămânând, în acest sens, o revoluție neterminată.

Pe tot parcursul existenței sale Parlamentul Independenței a ținut în vizor procesul secesionist din Transnistria. Numai în perioada după decretarea de către șeful statului a stării excepționale pe 28 martie 1992, Parlamentul a aprobat circa 20 de acte legislative, declarații și apeluri către popoarele, parlamentele și guvernele lumii în care a făcut evaluări pertinente privind situația politico-militară din țară, a propus proiecte politice de reglementare pașnică a conflictului. Parlamentul a informat opinia publică internațională privind implicarea forțelor armate ruse și a factorilor politici în conflict, a solicitat sprijin internațional pentru a pune capăt războiului. Însă Republica Moldova nu dispunea de resurse interne necesare atingerii scopului soluționării definitive și plenare a conflictului transnistrean. Acest lucru se datora implicării active a factorilor internaționali, în primul rând a Rusiei, în conflictul secesionist din Moldova. În aceste condiții, soluționarea politică a conflictului devenea parte a unui proces cu implicarea mai multor actori internaționali și impunea imperativul internaționalizării procesului de reglementare. Această sarcină, deja, a revenit perioadei de după finalizarea mandatului Parlamentului Independenței.

Bibliografie

1. В.Н. Лысенко. Региональные конфликты в странах СНГ: опыт урегулирования. Полис, 1996, № 2, с.147.
2. Феномен Приднестровья. РИО ПГУ, Тирасполь, 2000, p. 192.
3. Республика Молдова в 1989-1991 годах: взгляд со стороны (Дайджест зарубежной печати). Штиинца, Кишинев, 1992, с.32-33.
4. Бодюл И.И. Воспоминания. Книга первая, Типар, Тирасполь, 1999, с.400.
5. Республика Молдова в 1989-1991 годах: взгляд со стороны, (Дайджест зарубежной печати). Штиинца, Кишинев, с.34.
6. AOSPM. f.51, inv.74, d.37, p.143.
7. Ibidem, inv.74, d.92, p.68.
8. Смирнов И.Н., Жизнь на нашей земле. Советский писатель, Москва, 2001, с.40.
9. Nedelciuc V. Republica Moldova. Universitas, Chișinău, 1992, p.62.
10. Ibidem., p.63-64.
11. Ibidem., p.64.
12. Cojocaru G. Separatismul în slujba Imperiului. Civitas, Chișinău, 2000, p.39.
13. Declarația cu privire la suveranitatea Republicii Sovietice Socialiste Moldova. În: Republica Moldova: istoria politică (1989 – 2000). Documente și materiale. Volumul 1, USM, Chișinău, 2000, p.18.
14. Cojocaru G. Separatismul în slujba Imperiului. Civitas, Chișinău, 2000, p.45.
15. Постановление Второго Чрезвычайного съезда народных депутатов всех уровней Приднестровского региона (2 сентября 1990 года). În: Бессарабский вопрос и образование Приднестровской Молдавской Республики. Сборник официальных документов. РИО ПГКУ, Тирасполь, 1993, с.82-84.
16. Nedelciuc V., Republica Moldova. Universitas, Chișinău, 1992, p.66.
17. Cojocaru G. Separatismul în slujba Imperiului, Civitas, Chișinău, 2000, p.70-71.
18. Ibidem, p.72.
19. Nedelciuc V. Republica Moldova. Universitas, Chișinău, 1992, p.68.
20. Republica Moldova: istoria politică (1989 – 2000), v.2, p.361.
21. Nedelciuc V. Republica Moldova. Universitas, Chișinău, 1992, p.69.
22. Ibidem.
23. Cojocaru G. O cronică a evenimentelor din August '91. Caiete de istorie, Chișinău, an.1, nr.1, noiembrie 2002, p.17.
24. Sfatul Țării, 20 august 1991.
25. Трудовой Тирасполь, 21-28 августа 1991.
26. Moldova Suverană, 27 noiembrie 1991.
27. Sfatul Țării, 20 august 1991.
28. Nedelciuc V. Republica Moldova. Universitas, Chișinău, 1992, p.71.
29. Ibidem, p.72.
30. Ibidem, p.73.